

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 28

Заснований в 1996 році

Рівне – 2004

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 28. — Рівне: РДГУ, 2004. — 132 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янциур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мігюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 30.04.2004 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 9.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2004

5. Лесин В.М., Пулинець О.С. Словник літературознавчих термінів. – К.: Рад. школа, 1971. – 468с.
6. Маранцман В.Г. Анализ литературного произведения и читательское восприятие. – Л.: Просвещение, 1974. – 176 с.
7. Цимбалюк Л.І. Проблеми введення літературознавчої пропедевтики в початкових класах // Поч. школа. – 2001. – №11. – С.21-24.

Резюме. В статті обґрунтовується необхідність організації аналітико-синтетическої діяльності молодших школярів на уроках читання в процесі вивчення літературного твору, розкривається психолого-педагогічне значення кожного її етапу.

Summary. The role and possible content of analytic-synthetic activities of junior pupils at the lesson of reading during the analysis of a literary text is substantiated in the article.

Одержано редакцією 09.01.2004.

УДК: 373.3 В. Г. Шутяк, О. Ф. Шутяк

ІНТЕГРАЦІЯ змісту навчального матеріалу в початкових класах

(на прикладі уроків математики й трудового навчання)

Резюме. Інтеграція змісту навчального матеріалу в початкових класах не лише можлива, а й необхідна. Проведення інтегрованих уроків є важливою умовою вдосконалення дидактичного процесу і відіграє значну роль у формуванні таких навчально-пізнавальних умінь школярів, як уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне в розглядуваному явищі чи предметі, узагальнювати тощо, сприяє підготовці дітей до конструктивного виконання трудових завдань. При цьому мова повинна йти не про проведення окремих інтегрованих уроків, а про створення інтегрованих курсів. Адже за наявних навчальних програм доцільніше говорити про міжпредметні зв'язки.

Ключові слова: інтеграція змісту, інтегровані уроки, міжпредметні зв'язки.

Ідея інтеграції навчального матеріалу у вітчизняній педагогіці вважається не новою. Ще К. Д. Ушинський приділяв цьому явищу значну увагу, створюючи новий метод навчання дітей грамоти. Інтеграція була покладена в основу комплексних програм, за якими навчалися школярі в 20-х роках, інтегровані уроки мислення в природі проводив В. О. Сухомлинський [8] та уроки творчості І. П. Волков [1].

Однак у той період термін "інтеграція" в педагогічній літературі не вживався, а замість нього мова йшла про використання міжпредметних зв'язків, реалізація яких сприяла успішному формуванню у школярів сучасного світогляду, цілісної картини світу.

Помітним внеском у розвиток ідеї міжпредметних зв'язків, визначення їх суті, мети, завдань і функцій є праці І. Д. Зверева, П. Г. Кулагіна, Н. А. Лошкарєвої, В. М. Максимової та інших, які з'явилися в 70-80-х роках [2,3,4,5]. Саме ці роки характеризуються як найбільш ефективний період у розвитку дидактичних досліджень із проблеми міжпредметних зв'язків. Науковці цього періоду довели теоретичне значення проблеми міжпредметних зв'язків для вдосконалення навчально-виховного процесу, розвитку особистості.

У дослідженнях останніх 15-ти років наукові й педагогічні працівники практично відійшли від проблеми міжпредметних зв'язків, частіше стали писати про інтеграцію навчального матеріалу з кількох предметів (найчастіше двох), об'єднаних навколо однієї теми.

Чи є різниця між інтеграцією змісту навчального матеріалу та реалізацією на уроках міжпредметних зв'язків? На думку О. Я. Савченко, це різні дидактичні поняття [7, 294]. Міжпредметними зв'язками передбачається включення в урок запитань і завдань із матеріалу інших предметів, що мають допоміжне значення для вивчення його теми. Особливість інтегрованих уроків полягає в тому, що тут поєднуються блоки знань з різних предметів, які підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо визначити головну мету інтегрованого уроку, яка передбачала б створення передумов для різнобічного розгляду школярами певного об'єкта, поняття, явища, досягнення цілісності знань, формування системного мислення.

Ідея інтеграції останнім часом стала предметом інтенсивних теоретичних і практичних досліджень. Її нинішній етап характеризується як емпіричною спрямованістю – розробкою та проведенням інтегрованих уроків, так і теоретичною – створенням і вдосконаленням інтегрованих курсів, що в ряді випадків об'єднують кілька предметів, вивчення яких передбачене навчальними планами загальноосвітніх закладів.

На сьогодні в навчальних планах початкової школи поряд із трудовим навчанням і образотворчим мистецтвом пропонується інтегрований курс "Художня праця", який об'єднує два названі вище предмети. Аналіз програми засвідчує, що цей курс далекий від досконалості. Адже його мета полягає в забезпеченні лише художньо-естетичного розвитку дітей; трудове навчання, яке має великі виховні й розвивальні можливості, яке формує в учнів цілісне уявлення про навколишню дійсність, нехтується. Воно ніби приєднується як невеликий додаток до образотворчого мистецтва.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що проблема інтеграції змісту навчального матеріалу в початкових класах як засобу вдосконалення навчання й розвитку дітей є практично недослідженою. Не визначені дидактичні умови ефективного проведення інтегрованих уроків, не встановлене співвідношення

між матеріалом різних предметів, який має вивчатися учнями. В окремих наробках, які найчастіше публікуються в журналах вчителями-практиками, поміщені конспекти інтегрованих уроків, які об'єднують матеріал у першу чергу гуманітарних дисциплін і природознавства. У статтях наголошується на необхідності й важливості інтеграції навчального матеріалу з кількох предметів як одного з напрямків методичного оновлення уроків у початкових класах, але не досліджується ефективність цього процесу, не вивчаються можливості інтеграції різних предметів і, зокрема, трудового навчання й математики.

Усвідомлюючи важливість інтеграції змісту навчального матеріалу, окремі вчителі проводять інтегровані уроки з різних предметів. Але відсутність досконалої теорії, погане методичне забезпечення знижує ефективність їх роботи. Як засвідчують результати дослідження, вчителі не завжди чітко усвідомлюють собі суть інтеграції як педагогічного явища, ототожнюють її з використанням міжпредметних зв'язків. Інтегровані уроки з математики й трудового навчання практично не проводяться.

Враховуючи це, ми намагалися вирішити такі завдання:

- вивчити можливість інтеграції змісту навчального матеріалу в початкових класах з математики й трудового навчання;
- експериментально перевірити ефективність інтегрованих уроків з математики й трудового навчання, їх вплив на загальний розвиток молодших школярів.

Аналіз діючих програм показав, що існують широкі можливості для інтеграції змісту навчального матеріалу з математики й трудового навчання [6]. Щодо визначення кількості уроків інтегрованого змісту, то однозначної відповіді бути не може. Це залежить від умінь вчителя синтезувати матеріал, який органічно пов'язаний, провести інтегрований урок так, щоб він не був мозаїкою окремих картин, а підпорядковувався головній меті.

Зіставивши матеріал двох предметів, ми відібрали ті теми з програм, які найбільш близькі за змістом та метою.

Клас	Тема уроку		Об'єднана мета й завдання уроку
	з математики	з трудового навчання	
1	Лічба предметів. Поняття “стільки ж”, “великий”, “найбільший - найменший”	Аплікація з рослинних форм	Вправлення у кількісній та порядковій лічбі. Називання чисел по порядку від найменшого до найбільшого. Розкриття змісту поняття “стільки ж”. Закріплення вміння розміщувати предмети зліва, справа, порівнювати їх способом співставлення, накладання, добирати з предметів найбільший, найменший, вчити обґрунтовувати вибір. Формування вміння наклеювати рослинні форми, писати великі та малі похилі палички
1	Число і цифра “1”. Поняття “короткий - довгий”, “вищий - нижчий”. Лічба предметів	Розмічання за зразком, клітинками та лінійкою. Виготовлення лічильного матеріалу	Із множини однорідних предметів вчити добирати такі, які володіють певними ознаками: короткий, довгий, один, решта, багато, знаходити відношення між предметами однакового призначення. Формувати вміння вирізувати з паперу різні за довжиною та шириною смужки, порівнювати їх способом накладання; розфарбовувати смужки різними кольорами в залежності від довжини
1	Число і цифра “3”. Порівняння чисел в межах 3. Порівняння довжини предметів	Конструювання фігур паличками	Вправлення у порядковій і кількісній лічбі; виділення з групи предметів одного чи кілька. Розкриття змісту поняття “число 3”. Ознайомлення з поняттям пряма й крива лінія. Формування вміння розрізати пряму лінію, за допомогою паличок моделювати трикутники, добирати з множини паличок такі і стільки, щоб скласти найбільший та найменший трикутники
1	Порівняння чисел за величиною в межах 5. Попереднє та наступне число	Різання паперу за прямими та кривими лініями	Вправа в лічбі предметів. Вирізання для лічби геометричних фігур: кружечків, трикутників, квадратів. Використання їх для ілюстрації складу чисел у межах 5. Порівняння смужок, які складені з 1,2,3,4,5 частин, і на їх основі складання правильних нерівностей типу $4 > 3$.
1	Узагальнення табличних випадків додавання і віднімання в межах 10. Складання та розв'язування задач	Саморобні дидактичні ігри. Математичне доміно	Повторення прийомів додавання і віднімання в межах 10. Закріплення знань таблиць додавання і віднімання та їх використання при розв'язуванні задач. Удосконалення вміння розмічати папір за допомогою шаблону й лінійки, різати ножицями
2	Додавання та віднімання числа 2.	Предметні дидактичні ігри.	Повторення табличного додавання та віднімання без переходу через розряд. Ознайомлення з прийомами

	Розв'язування задач на знаходження невідомих компонентів дії додавання	Виготовлення набірного полотна	додавання і віднімання числа 2 з переходом через розряд. Закріплення знань про геометричні фігури, правила розмічання, уміння різати ножицями.
2	Таблиця додавання та віднімання	Дидактична гра "Рукавичка"	Закріплення знань табличних випадків додавання та віднімання, навичок усних обчислень. Формування умінь розмічати, різати й склеювати папір, здійснювати самоконтроль у процесі та в ході виконання усних обчислень.
2	Прямий кут. Прямокутник	Розмітка за допомогою лінійки та кутника. Креслення прямокутника	Ознайомити з утворенням прямого кута в процесі перегинання аркуша паперу. Вчити з допомогою моделі прямого кута відшукувати прямі кути в навколишніх предметах, впізнавати прямий кут на око, із множини геометричних фігур добирати ті, що містять прямі кути. Формувати вміння креслити на нерозлінійованому папері прямокутник за допомогою лінійки та кутника, вдосконалювати вміння різати папір ножицями.
2	Утворення та називання частин	Згинання і складання паперу	Узагальнити життєвий досвід учнів про частини, ознайомити з частинами способом перегинання круга, прямокутника, квадрата, паперової смужки, аркуша паперу. Практично обґрунтовувати, що утворені частини одного цілого рівні між собою. Формувати вміння згинати папір за допомогою гладилки, знаходити половину, третину, четвертину, показати дітям, що знаходження частин – це поділ цілого на 2,3,4.
3	Доба, година, хвилина. Циферблат годинника	Елементи графічної грамоти. Коло та його елементи. Виготовлення циферблату годинника	Формувати уявлення про тривалість подій, одиниці вимірювання часу: добу, годину, хвилину. Ознайомити з різними годинниками. Розширити знання про коло та його елементи: вісь, центр, діаметр, радіус, поділ кола на рівні частини. Формувати вміння різати картон, виготовляти циферблат і правильно ним користуватися, розміщувати стрілки за вказівкою вчителя та знаходити тривалість подій.
3	Нумерація чисел в межах 200	Виготовлення дидактичних посібників (нумераційної таблиці)	Розширити знання дітей про нову область чисел, утворення чисел натурального ряду способом прилічування та відлічування одиниці. Формувати вміння розмічати, різати й склеювати папір. Використовуючи нумераційну таблицю, показати утворення трицифрових чисел.
3	Множення одноцифрового числа на двоцифрове	Об'ємні вироби з паперу. Креслення розгортки куба	Ознайомити дітей з прийомами множення одноцифрового числа на одноцифрове. Формувати вміння відкладати відрізки на прямій, знаходити їх суму, будувати квадрат і прямокутник за периметром. Розширити уявлення про геометричні фігури, лінії та їх призначення.
3	Міри маси. Терези	Саморобні дидактичні ігри. Терези	Узагальнити уявлення учнів про масу, вимірювання маси 1кг. Підвести дітей до розуміння того, що для більш точного визначення маси потрібні інші еталони. Розширити уявлення про геометричні фігури, їх побудову, про види терезів та їх принцип роботи. Формувати вміння розмічати й різати папір, з'єднувати окремі частини. Вчити учнів знаходити масу легких предметів, розв'язувати задачі на міри маси.
4	Заміна одних одиниць вимірювання довжини іншими. Визначення відстані за допомогою карти	Елементи графічної грамоти. Поняття про масштаб	Узагальнити знання про величини та одиниці вимірювання, закріпити знання таблиці мір довжини, вчити виконувати вправи на перетворення мір довжини. Ознайомити з поняттям масштаб. Вчити визначати розміри й відстані, користуючись схематичним зображенням та картами, збільшувати або зменшувати величину малюнка.
4	Нумерація шестидесятицифрових	Виготовлення дидактичних	Узагальнити й систематизувати знання з нумерації, про утворення чисел натурального ряду, про десяткову

	чисел. Поняття класу. Таблиця розрядів і класів	посібників: таблиці розрядів і класів	позиційну систему числення, основні лічильні одиниці, розряди та класи. Формувати вміння розмічати за допомогою лінійки, різати й склеювати папір, користуватися таблицею розрядів і класів.
4	Прості і складені задачі на знаходження швидкості, часу та відстані. Ознайомлення з геометричними тілами	Іграшкові моделі ракет	Систематизувати знання про геометричні фігури, їх назви, елементи, властивості. Використовуючи моделі, ознайомити з різними геометричними тілами та їх розгортками. Показати, що гранями тіл є вже відомі геометричні фігури. Вчити дітей знаходити предмети оточуючого середовища, які мають форму певних геометричних тіл. Формувати вміння креслити розгортки геометричних тіл, розв'язувати задачі на знаходження швидкості, часу та відстані.
4	Ділення багатоцифрового числа на одноцифрове. Поняття про повну поверхню призми	Саморобні дидактичні ігри. Виготовлення комп'ютера	Узагальнити знання алгоритму ділення на одноцифрове число. Формувати вміння розпізнавати геометричні фігури та тіла (прямокутний паралелепіпед і куб), креслити їх розгортки, знаючи довжину, ширину й висоту, обчислювати повну поверхню. Вдосконалювати вміння розмічати за допомогою лінійки, різати й склеювати папір.

Плануючи свою експериментальну роботу, ми ставили за мету перевірити ефективність інтегрованих уроків з математики й трудового навчання, особливо в тому аспекті, який стосується вивчення геометричного матеріалу. На цих уроках можна розширювати й поглиблювати знання дітей про геометричні фігури (плоскі й об'ємні), виконувати вправи з розмічання та креслення, користуватися вимірювальними інструментами, а також виготовляти вироби, які мають практичне значення для уточнення математичних знань. Систематичні вправи на побудову та розпізнавання геометричних фігур, вирізання та складання з них зображень дозволяють краще зрозуміти конструкцію виробу, швидше розібратися в його кресленні.

Наші дослідження показали, що в молодших школярів графічні вміння формуються на недостатньому рівні. Наприклад, другокласники не можуть за допомогою лінійки правильно побудувати прямокутник на нерозлінійованому папері, учні третього класу не вміють користуватися циркулем, а четвертокласники – креслити розгортки найпростіших геометричних тіл. Це стає для них серйозною перешкодою у засвоєнні геометрії, креслення, трудового навчання в наступних класах.

Щоб діти свідомо засвоювали геометричний матеріал, який використовується при виготовленні різноманітних виробів, нами для учнів експериментальних класів добиралися спеціальні практичні завдання інтегрованого змісту. Суть одного типу завдань полягала в тому, що діти з нелінійованого аркуша паперу неправильної форми без застосування інструментів складали різні геометричні фігури. Наприклад, з даного аркуша зробіть трикутник, прямокутний трикутник, рівнобедрений трикутник, прямокутний рівнобедрений трикутник, квадрат і знайдіть спосіб без інструментів переконатися в тому, що ви одержали саме квадрат; впишіть у дане коло квадрат, користуючись тільки примамми перегинання паперу. Вершини квадрата повинні лежати на колі.

Такі завдання є базовими для формування конструктивних умінь, розвитку конструктивного мислення. Формування елементарних навичок побудови та вимірів дозволяє вже в другому класі приступити до систематичної роботи над формуванням умінь читати й розуміти креслення, переосмислювати і в думці уявляти креслення за даними параметрами, що так необхідно для наступного оволодіння основами сучасного виробництва. Адже без виконання проєктів і розрахунків конструювання існувати не може.

У ході виконання конструкторських завдань учні засвоюють геометричний матеріал, результатом вирішення конструкторської задачі може бути геометричне узагальнення. Адже конструювання вимагає побудову й читання креслень, схем чи інших зображень.

Часто при виконанні завдань на конструювання діти користувалися набором „Геометрична мозаїка”, який виготовляли самостійно. Такі набори дозволяли складати всілякі геометричні фігури, букви, цифри, технічні об'єкти за пропонуваним малюнком, на якому не позначені контури складових деталей, виконувати завдання на побудову й трансформацію.

Для перевірки точності виготовлення геометричних фігур та композицій учні використовують циркуль, косинець і лінійку. Способи перевірки правильності побудови вони пов'язують з поняттям форми та властивостей геометричних фігур, у результаті чого закладається база, яка надалі дозволить сформувати вміння бачити спільне й відмінне, аналізувати й узагальнювати, робити правильні висновки.

Проведена експериментальна робота показала, що інтегровані уроки емоційно збагачують навчально-виховний процес, допомагають учителю різнобічно та систематично формувати в молодших школярів необхідні уявлення й поняття. Різні види діяльності (трудова, художня, розв'язування задач, читання, слухання), які притаманні урокам інтегрованого змісту, роблять їх цікавими, запобігають втомі дітей, посилюють інтерес до навчання та школи в цілому.

Інтегровані заняття стимулюють пізнавальну активність учнів, інтерес до об'єктів, процесів і результатів праці, до конструкторської діяльності. Спостерігаючи та досліджуючи, молодші школярі вчаться порівнювати й узагальнювати, шукати у своїй діяльності помилки та причини їх допущення, можливості вдосконалення результатів своєї праці.

Проведена в експериментальних класах робота засвідчила, що діти добре засвоїли такі поняття, як точка, пряма лінія, відрізок прямої, крива лінія, багатокутник, коло, круг. Вони виявили глибокі знання з інших розділів математики й могли їх успішно застосовувати на практиці при виготовленні різноманітних виробів.

У результаті спостереження за ходом діяльності учнів та аналізу виготовлених виробів ми прийшли до висновку, що рівень володіння загальнонавчальними і загальнонавчальними вміннями школярів став значно вищим, ніж на початку експерименту. Працювати учні почали впевненіше, спокійніше, в їхній роботі не помічалось метушні, непорозуміння. У процесі планування своєї діяльності молодшим школярам стало легше уявити зміст майбутньої роботи, зрозуміти логічний зв'язок дій та операцій, порядок їх виконання, розібратися в графічних зображеннях даного виробу. Діти почали працювати, усвідомлюючи кожен свій крок, могли дати пояснення майже кожній своїй дії. Все це свідчить про ефективність проведення інтегрованих уроків, про їх позитивний результат у загальному розвитку молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков И. П. Учим творчеству. – М.: Педагогика, 1988. – 96с.
2. Зверев И. Д. Взаимосвязь учебных предметов. – М.: Просвещение, 1977. – 243с.
3. Кулагин П. Г. Межпредметные связи в процессе обучения. – М.: Просвещение, 1981. – 96с.
4. Лошкарева Н. А. Межпредметные связи как средство совершенствования учебно-воспитательного процесса. – М.: МГПИ, 1981. – 100с.
5. Максимова В. Н. Межпредметные связи в процессе обучения. – М.: Просвещение, 1988. – 191с.
6. Програми сердньої загальноосвітньої школи: 1-4 кл.– К.: Бліц, 1997. – С. 78-95, 154 – 186.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. – К.: Абрис, 1997. – 416с.
8. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. – К.: Рад. школа, 1988. – 271с.

***Резюме.** Интеграция содержания учебного материала в начальных классах не только возможна, но и необходима. Проведение интегрированных уроков является важным условием совершенствования дидактического процесса и играет значительную роль в формировании таких учебно-познавательных умений школьников, как умение анализировать, сравнивать, находить главное в рассматриваемом явлении или предмете, обобщать, содействует подготовке детей конструктивно подходить к выполнению трудовых заданий. При этом речь должна идти не о проведении отдельных интегрированных уроков, а о создании интегрированных курсов. Ибо при наличии существующих учебных программ целесообразнее говорить о межпредметных связях.*

***Ключевые слова:** интеграция содержания, интегрированные уроки, межпредметные связи.*

***Summary.** Integration of substance of educational material in primary school is not only possible but necessary. Carrying out integrating lessons is important condition of improving didactical educational process and plays considerable role in forming as educational – cognitive skills of pupils as analysis, comparison and selection of main in fact or problem, which promote pupils training for constructive fulfilment of different tasks. We should admit that creation of integrating courses is more important then carrying out of separate integrating lessons. According to the educational programmes is more reasonable to speak about intersubjects links.*

***Key words:** integration of substance, integrating lessons, intersubjects links.*

Одержано редакцією 15.04.2004.

УДК: 37.016:821.161.2:373.3 Н.В ГОГОЛЬ

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

***Резюме.** У статті висвітлюються методологічні основи формування у молодших школярів емоційно-оцінної діяльності на уроках читання.*

***Ключові слова:** мистецтво слова, емоційно-почуттєва сфера, естетична оцінка художнього твору, оцінні вміння, оцінні судження, емоційно-оцінна діяльність.*

Важливого значення в процесі реформування змісту початкової освіти належить одному з провідних предметів початкової ланки школи – читанню. За період навчання в початковій школі діти молодшого шкільного віку набувають досвіду спілкування з мистецтвом слова. Саме в цей період розвиваються основи наскрізної літературної освіти.

У статті ми акцентуємо увагу на важливих для нашого дослідження аспектах: умінні молодших школярів естетично реагувати на сприйнятий літературний твір, визначати його загальний емоційний настрій та окремих частин, відчувати емоційний стан героїв, почуття та переживання автора, його ставлення до описуваних подій, персонажів; передавати свої враження від сприйнятого за допомогою зв'язних висловлювань,

ЗМІСТ

1. <i>Сіончук О.В.</i> Прогресивні освітянські ідеї XVII-XVIII століття в Києво-Могилянській академії.....	3
2. <i>Гордії Н.М.</i> Історичний погляд на дитячу літературу в педагогічній журналістиці другої половини XIX-початку XX століття	6
3. <i>Омельчук В.В.</i> Освітні ініціативи Тадеуша Чацького	9
4. <i>Тютюнник Л.І.</i> Теоретичні засади українознавчої роботи з дітьми	11
5. <i>Бондарик М.В.</i> За традиціями рідного краю	15
6. <i>Іванова Л.І.</i> Аналітико-синтетична діяльність молодших школярів на уроках читання	17
7. <i>Шутяк В. Г. , Шутяк О. Ф.</i> Інтеграція змісту навчального матеріалу в початкових класах	21
8. <i>Гоголь Н.В.</i> Емоційно-оцінна діяльність молодших школярів на уроках читання.....	25
9. <i>Хом'як І.М.</i> Методика експериментального навчання орфографії	30
10. <i>Антончук О.М.</i> Дидактичні основи вправ з орфографії у 5-7 класах.....	35
11. <i>Хоронджевський О.М.</i> Формування гігієнічної культури у школярів основної школи в процесі трудового навчання – запорука профілактики професійних захворювань	38
12. <i>Ващук О.В.</i> Система навчальних задач обробки табличної інформації при вивченні мови програмування Паскаль	41
13. <i>Корейчук М.П.</i> Педагогічні умови організації і керівництва шкільним інструментальним ансамблем.....	47
14. <i>Климчик Т.В.</i> Народно-пісенна творчість як засіб формування морально-духовних цінностей учнів на заняттях хорового колективу.....	50
15. <i>Бех М.І.</i> Спільна діяльність школи та вузу як педагогічна система формування у старшокласників образу Я-професіонал	52
16. <i>Перегудова В.І.</i> Активізація самостійної роботи майбутніх учителів трудового навчання при вивченні дисципліни „Основи стандартизації та управління якістю”.....	55
17. <i>Загородня Л.П.</i> Застосування методів активізації навчальної діяльності у процесі професійної підготовки майбутнього вихователя.....	58
18. <i>Янцур М.С.</i> Тестовий контроль рівня методичної і профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів трудового навчання	60
19. <i>Голіяд І.С.</i> Дидактичний аналіз методичного забезпечення курсу креслення в закладах освіти України.	66
20. <i>Кирильчук Ю.В.</i> Дослідження ефективності педагогічних ігор у підготовці вчителів креслення	71
21. <i>Козяр М.М.</i> Педагогічні аспекти застосування сучасних інноваційних технологій в графічній підготовці студентів	75
22. <i>Сингаївський Д.В.</i> Формування технічного стилю мислення шляхом забезпечення раціональної послідовності використання в педагогічному процесі навчальних творчих технічних задач	78
23. <i>Жигір В.І.</i> Проблеми організації педагогічної практики студентів	83
24. <i>Пальчевський С.</i> Сугестологічна майстерність соціального педагога	87
25. <i>Джура О.Ф.</i> Новизна педагогічної концепції Б.Л. Яворського через організуючі принципи концепції музичного твору	90
26. <i>Буцяк В.І.</i> Мотиваційно-спонукальний компонент стилевідповідної підготовки студентів-піаністів	94
27. <i>Турко Н.Є.</i> Використання інноваційних методів „Шкіл гри на бандурі” в підготовці вчителів музики	97
28. <i>Самалюк І.Й.</i> До питання про формування поліфонічного мислення студентів-баяністів	99
29. <i>Останчук М.М.</i> Про розробку спецкурсу „Українська фортепіанна культура XVII-XX століть” для студентів музичних факультетів вищих навчальних закладів	102
30. <i>Ярмак Т.М.</i> До проблеми формування в класі фортепіано навичок виконання поліфонічних творів Й.С. Баха	105
31. <i>Терлецький М.М.</i> Шляхи підвищення якості підготовки музиканта-духовика до його оркестрової діяльності	109
32. <i>Федоряк Л.М.</i> Развитие познавательной активности студентов в условиях применения современных информационных технологий	113
33. <i>Рябокони О.</i> Оптимізація неперервної іншомовної самопідготовки менеджерів зовнішньо економічної діяльності як актуальна проблема лінгводидактичної теорії і практики.....	116
34. <i>Коломієць М.Б.</i> Престиж професії вчителя в сучасних умовах	121
35. <i>Харламенко В.Б.</i> Використання вчителями трудового навчання освітніх технологій – основа для розвитку творчої особистості учня.	124
Відомості про авторів	128

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 28

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 20.04.2004 р. Підписано до друку 30.04.2004 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 19,75. Обл. вид. арк. 20,05. Замовлення № 32/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98,
тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах
освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського
державного гуманітарного університету. Випуск 28. — Рівне: РДГУ, 2004.
— 132 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 9.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20